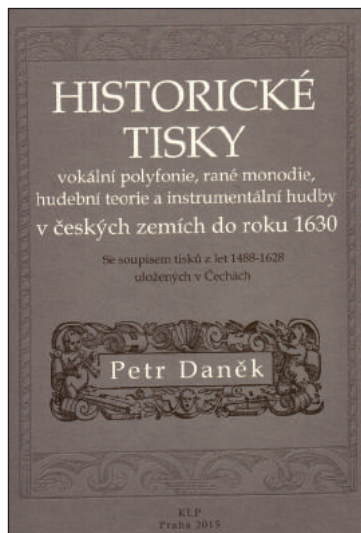

Petr Daněk: Historické tisky vokální polyfonie, rané monodie, hudební teorie a instrumentální hudby v českých zemích do roku 1630. Se soupisem tisků z let 1488 – 1628 uložených v Čechách

Praha : KLP – Koniasch Latin Press 2015, 223 s., ISBN 9788087773130

Jedným z posledných atraktívnych titulov vydavateľstva Koniasch Latin Press, ktoré dnes azda najvýraznejšie zastupuje vydavateľské aktivity českej muzikológie, je kniha doc. Petra Daněka, jedného z najvýznamnejších reprezentantov hudobnej historiografie u nás („u nás“ o. i. preto, lebo P. Daněk pôsobí už viac než dva roky na Katedre teórie hudby Hudobnej a tanečnej fakulty VŠMU) – *Historické tisky vokální polyfonie, rané monodie, hudební teorie a instrumentální hudby v českých zemích do roku 1630*. Autor patrí k najvýraznejším a najaktívnejším odchovancom školy legendárneho doc. Jaromíra Černého (1939 – 2012), ktorý vytvoril v Prahe počas svojho všestranného mimoriadne plodného života naozaj „muzikologickú/historiografickú školu“. Reprezentuje ju niekoľko generácií hudobných medievalistov a ďalších špecialistov na staršie obdobia dejín hudby (stredovek, renesancia), dnes známých a uznávaných

i v medzinárodnom kontexte. P. Daněk patrí určite k najlepším spomedzi nich, pričom jeho aktivity sa zďaleka neobmedzujú len na hudobnú historiografiu, ale zahŕňajú celú paletu záujmových oblastí, počnúc interpretáciou najbližšou hudobnej historiografii (dlhoročný umelecký vedúci a dirigent súboru Duodena cantitans) cez systematickú vedeckú a pedagogickú činnosť v Prahe (a najnovšie i v Bratislave) až po organizačno-manažérsku prácu (bol o. i. hlavným dramaturgom festivalu Pražské jaro). Avšak to všetko nie je, samozrejme, predmetom tejto recenzie, preto sa obmedzíme na skutočnosti viažuce sa na recenzovanú knihu. Navyše, spomínanú „školu“ J. Černého charakterizuje mimoriadne úzke prepojenie základného, pramenného výskumu s praxou – nielen v tom zmysle, že žiaci J. Černého často viedli/vedú gregoriánske scholy či iné súbory, ale najmä pre hlboký ponor do hudobnej substancie skúmaných prameňov či javov. Dokladá to jasne aj recenzovaná publikácia.

Petr Daněk patrí k najlepším znalcom renesančnej hudby v strednej Európe i vôbec, nehovoriac o „Rudolfínskej Prahe“ (pôsobili tu napríklad členovia Cisárskej dvorskej kapely Ph. de Monte, J. Regnart, C. Luython a i.). Jeho najnovšia monografia nie je zďaleka iba obvyčajným súpisom zachovaných prameňov; koniec-koncov, autor mohol nadviazať na staršie podobné práce českých kolegov (súpis autorov J. Kouba – J. Bužga – E. Mikanová – T. Volek – T. Straková a i.), ako aj na staršie výskumy i na najnovší medzinárodný súpis hudobnohistorických prameňov RISM. Tým však nemožno povedať, že mal úlohu uľahčenie, skôr naopak. Jeho monografia predstavuje celkom iný, neporovnateľne vyšší stupeň poznania. Autora čakala úmorná porovnáva-

cia práca v staršej literatúre spolu s hľadaním prameňov, podobným niekedy „hľadaniu ihly v kope sena“. Popri nových objavoch – z jeho vlastných spomeňme aspoň okrajovo jeden z najdôležitejších mimo recenzovanej knihy, a síce nedávno nájdený chýbajúci husľový part k Michnovej *Loutne českej* – bolo potrebné, napríklad, korigovať množstvo starších údajov a pod., s čím však autor na základe dôkladného pramenného výskumu a dlhoročných skúseností nemal najmenší problém a posunul tak poznanie o veľký kus dopredu.

Kniha je naozaj nielen „kompéndiom“ doterajších poznatkov, ale prináša aj množstvo nových výsledkov výskumu, z veľkej či prevažnej časti autorových vlastných. O tom svedčí aj jej koncepcia. Text pozostáva z dvoch približne rovnakých častí. Prvú polovicu tvorí po úvode šesť ťažiskových kapitol: (1) „Vývoj tisku vokální polyfonie v Čechách v období 1500 – 1630“, (2) „Nototiskařská činnost Jiřího Nigrina“, (3) „*Dum pulsandi organa*. Znova nalezený tisk Francesca Saleho“, (4) „*Harmonie miscellae ab exquisitissimis aetatis nostrae musicis* aneb neznámy tisk motet Orlanda di Lassa“, (5) „Rožmberské „*Libri musici*“: sbírka hudebních tisků z majetku Viléma a Petra Voka z Rožmberka“ a (6) „Hudební tisky bohemikální proveniencie v zahraničí“.

Druhú polovicu knihy potom tvorí rozsiahly súpis zachovaných hudobných tlačí s kompletnými bibliografickými a inými údajmi (miesto/miesta výskytu, signatúry atď.): (7) „Tisky vokální polyfonie, rané monodie, hudební teorie a instrumentální hudby uložené v Čechách“.

Už samotné názvy kapitol napovedajú, že tu máme dočinenia s množstvom nových, originálnych, doteraz neznámych poznatkov. Ako jeden z príkladov možno uviesť neznámu tlač motet Orlanda di Lassa, ktorá vyšla v roku 1580 v Benátkach u A. Gardana. Túto tlač neuvádza ani autoritívny súpis RISM, ani najnovšia monografia o tomto významnom vydavateľovi (1998), ba nepoznajú ani ju lassovski bádatelia-spezialisti. Ide teda o doteraz neznámy unikát! Takýchto cenných nových údajov možno nájsť v knihe veľa. Aj tento na prvý pohľad skromný a nevyhnutne z kontextu vytrhnutý

fakt (pochopiteľne, len v tejto recenzii, nie v autorovom texte) dokladá vyspelosť českej hudobnej kultúry v minulosti (tieto hlasové zošity sa nezachovali nikde inde). Praha bola v 16. – 17. storočí skutočnou európskou hudobnou metropolou, čo azda najlepšie dokladá bohatá činnosť pražského tlačiarja Jiřího Nigrina, ktorý mal v katalógu vyše 70 titulov(!), okrem iného kompletne dielo J. Handla-Gallusa, ale aj diela J. de Kerle, F. Saleho, Ch. Luythona a ďalších známych skladateľov, či dokonca originálne *Ensaldas* Španiela M. Flechu. Nigrinovské tlače, konkrétne Gallus, boli, samozrejme, známe aj na Slovensku (zachované hlasové zošity v zbierke bratislavských františkánov, podľa dobových inventárov sa Gallusove opusy vyskytovali aj v Banskej Bystrici, v bratislavskom evanjelickom a. v. kostole a v Prešove) a v celej, minimálne strednej Európe. Z knihy P. Daněka vyplýva, že ani s „novou hudbou“ na začiatku 17. storočia to v Čechách nebolo vôbec zlé: viaceré tlačené opusy M. Praetoria, prelomová zbierka G. Gabrieliho *Canzoni e sonate* (1615), L. de Sayve, A. Agazzari, J. Staden atď. nachádzajúce sa v českých zbierkových fondoch – to všetko hovorí o vyspelosti českej hudobnej kultúry aj začiatkom 17. storočia, keď „Rudolfínska Praha“ bola už minulosťou.

Príznačná pre dôsledný prístup P. Daněka je aj záverečná kapitola (po súpisovej časti) jeho knižnej monografie: (8) „Nenalezené, nezvestné a ztracené hudební tisky z českých fondů“. Je pozoruhodné, že medzi nimi sa nachádza dosť veľké množstvo hudobnoteoretických traktátov (dokonca z Národní knihovny v Prahe). Aj keď platí to známe „habent sua fata libelli“, takéto konštatovania nečítame radi.

Kniha, samozrejme, obsahuje rozsiahlu bibliografiu, registre a bohatú obrazovú časť, ktorá zachytáva všetko dôležité. Z uvedeného vyplýva, že autor uchopil veľmi širokú tému podľa svojich možností čo najkomplexnejšie; a možno len dodať, že na to má absolútne oprávnenie.

Jediná pripomienka ku knihe, resp. námet do diskusie sa týka termínu „vokální polyfonie“. Tento termín má veľmi pevné (a staré!) korene. Pochádza už od cecilianistov z 19.

storočia, ktorí stotožnili Palestrinu a jeho súčasníkov s „vokálnou polyfóniou“ (prítom reálne sa niečo také ako „vokálna polyfónia“ pestovalo v 16. storočí iba v pápežskej kapele, ale už nie v ďalších rímskych kostoloch a inde; predtým dokonca ani v pápežskej kapele). Od cecilianistov prevzala tento termín hudobná historiografia, generácia H. Riemanna ho odovzdala 20. storočiu. Pokračujúce výskumy však ukázali, že tento termín je viac než sporný: 1. Izorytmické motetá Dufaya, ale aj hudba Ockeghema a i. je bez nástrojov nemysliteľná, nepredstaviteľná (dlhé tóny izorytmických taleí mohli hrať iba dychové nástroje, sú v zásade nespievateľné); 2. Od druhej polovice 16. storočia, teda v dobe Willaerta, Lassa, Palestrinu, bola v interpretácii cirkevnej hudby bežná prax „basso per l'organo“, t. j. sprevádzanie vokálneho telesa organistom (spôsobom basso seguente); 3. Od cca 80. rokov 16. storočia existovala prax nahrádzania spevákov nástrojmi (najmä cinkami, trombónmi a pod.), ktorú opisuje v predhovoroch svojich zbierok napríklad A. Gabrieli, ba dokonca J. Handl-Gallus, a používala sa aj prax „colla parte“. Vo svetskej hudbe 16. storočia sa talianske madrigaly či francúzske chansons spievali síce sólisticky vokálne (1 spevák/speváčka = 1 hlas), často sa však používal aj sprievodný nástroj

– lutna alebo čembalo. Neexistuje teda žiadny dôvod zotrvať pri tomto termíne (podobne ako neexistuje dôvod zotrvať pri označení záverečnej fázy hudobného baroka – približne prvej polovice 18. storočia – „vrcholný barok“...), ale treba ho nahradiť iným, napríklad, celkom jednoznačným termínom „renesančná polyfónia“. Iste, nástroje sa nepoužívali všade, Palestrina, Josquin sa často spievali v menších centrách, literárskych bratstvách a pod. iba „a cappella“. To však neznamená, že ide skutočne v princípe o čisto vokálnu hudbu. Nie je to nejaká podstatná poznámka, lebo termín „renesančná polyfónia“ sa ťažko ujíma aj inde a určite to potrvá ešte roky, kým „vokálna polyfónia“ bude uložená „ad acta“. Na mimoriadnej hodnote knihy P. Daněka táto pripomienka vôbec nič neubera, veď sporný termín súvisí aj s tzv. predvádzacou praxou (Aufführungspraxis).

Petr Daněk podáva vo svojej najnovšej knihe nielen obdivuhodne komplexný pohľad na jav, ktorý mal v Čechách mimoriadny význam a rozsah, ale prináša aj obrovské množstvo nových konkrétnych údajov, poznatkov, predovšetkým vlastných, ktoré vyplývajú z jeho dlhoročných systematických výskumov. Doc. Černý by bol určite aj na túto jeho knihu hrdý...

Ladislav Kačič

Toncrová, Marta – Smutná, Silva (eds.): Lidové písně z Podhorácka I. Náměšťsko a Velkobítešsko

Třebíč; Brno : Muzeum Vysočiny Třebíč; Etnologický ústav AV ČR, 2011, 510 s., ISBN 978-80-86894-18-8

Výpravná viazaná publikácia *Lidové písně z Podhorácka I* je prvým zväzkom zamýšľanej pramennej trilógie editoriek Marty Toncovej a Silvie Smutnej. Piesňová zbierka vychádza na základe spolupráce dvoch inštitúcií: Muzea Vysočiny v Třebíči a Etnologického ústavu Akademie věd České republiky, pracoviště Brno, kde sa nachádza najviac zápisov piesní z Podhorácka. Pre túto piesňovú zbierku boli hlavným materiálovým základom pies-

ne z dvoch miest – Velká Bíteš a Náměšť nad Oslavou. Piesňové zápisy boli vybrané prevažne z rukopisných fondov Etnologického ústavu AV ČR v Brne, doplnené aj o novšie zápisy z terénnych výskumov, a to z Muzea Vysočiny v Třebíči (zápisy z rokov 2007 – 2011) a z Městského muzea vo Velké Bíteši (zápisy z rokov 2000 – 2006). Čo sa týka archívnych materiálov, ako ďalšie zdroje boli využité okrem fondov zo spomínaného múzea